

sretnijih pesnika negoli što je to naš mali i jadni stvaralac, može dovesti u pitanje: jer se pesma demistifikuje pesmom. (No, u sretnijih pesnika taj pomeneni pristup, ta demistifikacija koja se poništava unutar sebe, ima drugačiju težinu.)

Knjiga o kojoj je ovde reč zove se *Knjiga Lj*, mada se mogla zvati i drugačije, kao što i pesme koje su u njoj tu nisu morale biti, mogle su i bilo koje druge (istog pesnika), ništa se ne bi promenilo; jednom rečju u ovoj knjizi nema unutrašnjeg reda, nema zakonitosti bilo koje vrste. Sve je ostalo na goloj konstrukciji. (Ova digresija o konstrukciji otkriva stav kritičara prema tom rukavcu ljudskog duha.)

Zamislimo, na kraju, i mogućeg čitaoca ove knjige. S obzirom na to da pesnik piše kao da je on prvi pesnik na svetu (i u doslovnom i prenesenom značenju), ova knjiga nužno zahteva jednog specifičnog čitaoca. Čitaoca koji prvi put čita poeziju.

PETKO VOJNIC PURČAR: »KAMENO ŽITO«,
»Stražilovo«, Novi Sad, 1980.

Piše: Rale Nišević

Nakon više napisanih prozних dela, među kojim se, po estetskim merilima, svakako ističu dve knjige, uveliko poznat roman *Dom, sve dalji* (nagrada NIN-a za 1977) i veoma čitljivo romaneskno ostvarenje *Ljubavi Blanke Kolak*, koje se iz štampe pojavilo pre godinu dana i potvrdilo Petka Vojnića Purčara kao opredeljenog proznog pisca, savremenog po izrazu, dakle, i nakon ovakvog potvrđivanja u proznom iskazu, Purčar nam se sada predstavio zbirkom pesama *Kameno žito*. Knjiga je ostvarena, na izgled, van uobičajenih oblikovanja i rešenja lirskog iskaza u poetskom trenutku u kojem se pojavljuje. Pesme u njoj su jezički iščišćene, neretko prožete simbolikom, misaonošću, iracionalno lucidnim i zaumnim.

Kameno žito raznolika je zbirka po tematskom pristupu i u postupku, to jest tvorbi samih pesama. Višeslojnost u jezičkom oblikovanju stihova identifikuje se s pesnikovim govorom potkad nauštrb poetske slike.

Pokušaćemo da damo bliže odrednice ove Purčareve poezije, svevši je načelno na dve egzistencijalne teme i dileme ovog pesnika, a to su: ko smo mi danas i zašto smo ovde, gde su naši prapočeci; zašto je upravo sve ovako, a moralo bi, možda, biti drukčije. Makar imaginarno... Pesnik se ne miri, u neprestanom je sukobu s »postojecim« stanjem stvari u kojem obituje.

S druge strane je Purčarevo tematsko opredeljenje za ono izvorno, zavičajno, koje se mora sagledati iz ugla pesnikovog promatranja materijalnog sveta. Stoga je sve ovo obojeno svojevrsnim doživljajem sveta, strepnjom i blagim tonovima prolaznosti. Ovakav odnos prema svemu zavičajnom potvrđuje konotaciju da ovo nije u klasičnom smislu dominantni i uobičajeni pesnikov odnos prema zavičaju, rodnom kraju, domaji. Ovo je, pre svega, traženje »znaka, otiska«, »pepeo pepela«. Najčešće je to »kopanje noktima u toplu crnicu«, da bi je pesnik razgolitio, da bi pronašao ishodište prapočetka, burno sveljudsko prebivalište.

»Kopam noktima toplu crnicu
Ne bih li našao zaboravljeni pejzaž
Kap krvi na stidljivu zrnju žita...
Bilo šta da se potvrdim i produžim
Nalazim samo rasute kosti...«

Kako se očitava iz ovih stihova, zbirka *Kameno žito* je blezak jednog obitavanja, pesničkog iskustva koje se sažima u određenu pesničku konstelaciju, pesničko biće. Kroz stihove pesnik pomera razdaljinu svog bića i prostora, komunicira s onostranim, kroz pesmu pokušava da snatri nedosegnuto u prostora razuma i lucidne iracionalnosti. Ta iracionalna, neretko metafizička konstanta, i kao ideja i kao motivika, nekako je topla obojena pesnikovim vremenom, življenjem i blagim prizvukom prolaznosti. U pesmi »Zar meni« jasno se očitava moment prolaznosti, to neuhvatljivo, spregnuto i neizbežno s kojim se pesnik oči u oči sučeljava, škrtro beleži, blago sugerije.

»Dolazi Starac u susret
Dolazim
Stišćem sebi ruku«

I mada ovaj fragment ima sličnosti s nadrealističkim pesničkom praksom, gde se kroz čutnju i segmente stvarnosti razotkriva golemo neizvesnost u trajanju, čovekovom življenju, Purčaru je poezija ona koja veruje u svet, trajanje, življenje. Po njemu, poezija »proizvodi, pokreće« energiju. »Treba živeti do poslednje ljubavi i njome pogoditi budućnost«. Ima nečega miljkovićevskog, »budućnost je tu«. Pesnikov moto je onirički: »pisati jezikom koji sanja«. Govoreći o prošlosti, Purčar sluti današnjost i sluti i traje za sutra, rije noktima po prapočecima i stvaralački tragajući za jezikom koji sanja...

NENAD GRUJIČIĆ: »LINIJE NA DLANU«,
»Prosveta«, Beograd, 1980.

Piše: Vladimir Kopicl

Među knjigama koje odslikavaju domete i osnovne tokove domaće poetskog izraza u okviru ovogodišnjeg kola ugledne "Prosvetine" biblioteke "Savremena poezija", pažnju nesumnjivo privlači i zbirka *Linije na dlanu* mladog novosadskog pesnika Nenada Grujičića.

Rođen 1954. godine, dakle doista pripadnik najnovijeg naraštaja mladih književnih stvaralaca, Grujičić je još pre dve godine privukao pažnju književne publike i kritike svojom prvom knjigom pesama *Maternji jezik*, čije su osnovne odlike bile izrazita neposrednost jezičkog iskaza i svojevrsna tematska obuzetost autora problematizacijom samih unutrašnjih činilaca poezije: poetskog jezika, čina, procesa, pa i samog bića i pozicije pesnika. U novoj knjizi Grujičić u glavnim crtama ostaje veran formalnom obrascu u čijoj su osnovi nenapregnut i transparentan jezički izraz i stih koji je, i pored prisutne razuđenosti, linearan i lako prohodan, no predmet njegovog pesničkog interesovanja je sasvim drugog karaktera: osnovna problematika, tematska i značenjska ravan *Linija na dlanu* je ravan otkrivanja i razotkrivanja egzistencije i njenih odrednica u fizičkom, društvenom i psihičkom ustrojstvu čoveka i sveta.

Prvi ciklus pesama, pod naslovom *Zakon*, na planu ukupnih značenja iskazuje se kao pokušaj situiranja subjekta u ravan egzistencije putem njegovog uvođenja u ciklus rođenja-život-smrt, uz izraženo autorovo interesovanje za pokušaj pesničkog opisivanja i raščlanjavanja njegovog fiziološkog ustrojstva, obeleženo isticanjem funkcionalnih elemenata i trudom da se razume i ličnim izrazom interpretira mehanika i sveopšti sklop tela kao osnovna, elementarna odrednica ljudskog bića.

Sledeći ciklus pesama (*Prirodne pojave*) se u odnosu na celovito značenje knjige može očitavati kao pesnički pristup proširenoj ravni egzistencije (opet u cikličnom sledu), s razgranavanjem osnovnog plana delanja subjekta, njegovim uključivanjem u fizički i društveni svet (otac, majka, uticaj okoline) i naznakama zasnivanja krajnje pojednostavljene filosofije življenja.

Treći ciklus pesama (*Npr.*) označava produžetak poetske eksplikacije subjekta u kompletnom i realnom svetu. Njegove najuočljivije tematsko-motivske konstante su mogućnost i nemogućnost komunikacije, svest o ograničenosti slobode i prostora delanja subjekta, očitavanje svesti o apсурdu i neuklapanju u svet (kakav jeste), ironično intonirano ukazivanje na put razvijanja i ostvarenja ambicije kao na zalag mogućeg izlaza iz ne preterano ružičaste slike svakodnevnog života.

Prelazak gramatičke forme subjekta iz drugog lica jednine u prvo lice množine, unutar četvrtog ciklusa pesama pod naslovom *Od danas do sutra*, odgovara značenjskim tokovima teksta koji su posvećeni razmatranju sudbine vrste, situacije čoveka u zadatom svetu, uz negativističko određenje mogućnosti promene, ukazivanje na hipotetično čovekovo više stanje po poznatoj shemi uspon-pad u prošlosti (ili budućnosti) i izražavanje elemenata svesti o dualizmu duh/materija, čijem smo drugom članu, po Grujičiću, bliži i njime određeni, ograničeni.

Najbitnija značenjska odlika zaključnog ciklusa knjige *Nedoumica* je naslovom već nagovešteno odsustvo konačnog suda, stava, razrešenja. U igri života nema pobednika, nema jednostranog i unisonog koraćanja »visoko, visoko«. Putevi u svim pravcima su otvoreni, ali nepoznati i uz to višestruko određeni nečim sudbinskim, ne potpuno jasnim, niti racionalno dokučivim, po put samih *linija na dlanu*.

Mada je ukupna slika značenja nove Grujičićeve knjige pesama očigledno obojena dosta tamnim tonovima, ona kao celoviti pesnički rezultat ipak nije na tragu nikakvog dubljeg pesmizma ili bilo čega sličnog. Naime, značenje pesničkog teksta nije jednako ukupnom pesničkom rezultatu koji on predstavlja, niti ga ono samo može u potpunosti reprezentovati i biti osnovni činilac za iskazivanje konačnih vrednosnih sudova. Pored toga, neophodno je ukazati i na one činioce i one bitne pesničke komponente *Linija na dlanu* koji imaju znatnog udela u tome da se ova knjiga ipak lakše prima, da se može čitati kao knjiga pesnički celovita, nepamfletska, sveža, itd., a to su izrazito prisustvo pesničke ironije, izvesne novine u Grujičićevom formalnom postupku, koje se ispoljavaju ne toliko na planu građnje oblika, koliko na leksičkom planu i u većoj upotrebi jezičko-značenjskih obrta, kao i vrhovno književno dobro ove knjige — izraz tečan, neopterećen i lak, koji čini izvršnu protivtežu značenjskim težinama i oporostima brojnih njenih tekstova.

Kada se već govori o onome što čini konstante *Linija na dlanu*, neophodno je spomenuti i svojevrsnu ustaljenost, ako ne i monotoniju pesničkog oblika. Po svoj prilici, težeći jedinstvenosti i koherenciji pesničkih oblika koji čine knjigu, Grujičić kao da se priklonio ispunjavanju uvek istog, zadatog pesničkog obrasca: svaka pesma u ovoj knjizi je sazdana po istom modelu koji uključuje eksplikaciju teme, njegovu razradu i gotovo obavezni obrt s nekom vrstom zaključka, suda, igre sužavanja smisla s uzvičnikom na kraju. I sama neizostavna upotreba uzvičnika na kraju svake pesme nameće i iziskuje pokušaj tumačenja, zapravo pokušaj nalaženja prave njegove funkcije u ukupnom kontekstu *Linija na dlanu*. Jasno je da se pravilna upo-